

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Харківське історико-філологічне товариство

Український СВІТ

у наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 2/2015

УДК 811.161.2 + 39 (477)
ББК 81.411.1 + 63.5 (4УКР)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Маленко О. О., д-р філол. наук, проф. (Харків),
(головний редактор);
- Ворожбіт В. В., д-р пед. наук, проф. (Харків);
- Голобородько К. Ю., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Дорошенко С. І., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Лисиченко Л. А., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Ломакович С. В., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Новиков А. О., д-р філол. наук, проф. (Глухів)
- Борисов В. А., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Піддубна В. В., канд. філол. наук, доц. (Харків), (заст. головного редактора)
- Терещенко В. М., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Умрихіна Л. В., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Юр'єва К. А., канд. пед. наук, доц. (Харків)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Нелюба А. М., д-р філол. наук, проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Степаненко М. І., д-р філол. наук, проф., Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

Ухвалила вчена рада Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(*протокол №5 від 6 листопада 2015 року*)

У 41 Український світ у наукових парадигмах : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. — Харків : ХІФТ, 2015. — Вип. 2. — 148 с.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3281 від 18.09.2008.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Блюхера, 2, м. Харків, Україна, 61168

ISBN 978-966-1630-30-6

© Автори статей, 2015
© Обкладинка У. Мельникова, 2015
© Макет В. Журенко, 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР У СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

Павло Казарін Забудьте про менталітет	6
Катерина Юр'єва Національний характер у вимірі міждисциплінарної наукової парадигми	7
Світлана Єрмоленко Рідна мова в категоріях націологічного й лінгвістичного дискурсів: до семантичного наповнення термінопоняття	14
Наталя Нестеренко Український національний характер у художньому дискурсі: модельовання національних типів	19
Світлана Руденко Гендерні складники українського національного характеру (на матеріалі глютонічного дискурсу)	26

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОД УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Лілія Петрова Озель Лексико-семантичні особливості оповідання Г. Квітки-Основ'яненка «Салдацький патрет»: етноментальний аспект	38
Любов Умрихіна Лінгвокультурологічна інтерпретація повісті Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся» (на основі демінутивної лексики твору)	44

ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЯ. ЛІНГВОСТИЛІСТИКА. ЛІНГВОПОЕТИКА

Костянтин Голобородько Національний концепт народ у мовній картині світу Олександра Олеся	52
Лариса Кравець Концепт вода як донорська зона метафор української поезії	60

Аналіз специфіки ментальних рис етносу в художніх текстах потребує подальшого поглиблення, оскільки сприяє процесам самовизначення, самоусвідомлення, формуванню об'єктивного та критичного погляду, культивуванню кращих ментальних рис і відмову від гальмівних для поступального розвитку рудиментів та атавізмів, зрештою створенню програми загальнонаціонального прогресу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Великий* тлумачний словник української мови / Укладач В. Бусел. — К. : Перун, 2009. — 1736 с.
2. *Квітка-Основ'яненко Г.* Вибрані твори / Г. Квітка-Основ'яненко. — К. : Дніпро, 1987. — 312 с.
3. *Муромцев І. В., Муромцева О. Г. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко* — мініатюрист (лінгвостистичний аспект) // Муромцева О. Г. З історії української літературної мови. Вибрані праці. — Х., 2008. — 229 с.
4. *Павленко В. М., Таглін С. О.* Етнопсихологія / В. М. Павленко. — К. : Сфера, 1999. — 407 с.
5. *Психологічна* енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. — К. : Академвидав, 2006. — 424 с.

УДК 811.161.2'37

Любов Умрихіна, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОВІСТІ Г. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА «МАРУСЯ» (НА ОСНОВІ ДЕМІНУТИВНОЇ ЛЕКСИКИ ТВОРУ)

Статтю присвячено виявленню етноментальних рис українців у мові твору першого українського прозаїка Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Маруся» на основі аналізу демінутивів.

Ключові слова: *демінутиви, емоційно-оцінні демінутивні форми, деривати, ментальність.*

Статья посвящена выявлению этноментальных черт украинцев в языке произведения первого украинского прозаика Г. Ф. Квитки-Основ'яненко «Маруся» на основе анализа деминутивов.

Ключевые слова: *деминутив, эмоционально-оценочные деминутивные формы, дериваты, ментальность.*

The article focuses on ethnic and mental traits of Ukrainians in the language of the first Ukrainian writer H. F. Kvitka-Osnovyanenko's work «Marusia» by analyzing diminutives.

Keywords: *diminutive, emotional and evaluative diminutive forms, derivatives, mentality.*

Повість Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Маруся» є визначальною в історії розвитку і становлення української літературної мови, оскільки є першим прозовим твором, мова якого увібрала особливості слобожанських говірок першої половини ХІХ ст., і серед них такі, що лягли в основу української літературної мови. Як засвідчив сам письменник, повість написано з метою довести зрілість і художню досконалість рідної мови. Сформована на основі народно-розмовної живої мови з виразною наявністю фольклорних компонентів, вона інтегрувала в себе ментальні аспекти етнобуття українців, об'єктивуючи їх соціальні, інтелектуальні, етичні, духовно-моральні домінанти.

Метою статті є аналіз лінгвістичної складової повісті та покладення її на проєкцію ментальних особливостей українців. *Актуальність* розвідки полягає в тому, що лінгвокультурологічний аспект першої україномовної повісті Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся» досі не дістав достатнього висвітлення в мовознавстві. Виявлення специфічних етноментальних рис українців, утілених у мові повісті, стане черговим ключем до пізнання національного менталітету як ідеологічного поняття в умовах сучасної незалежності.

Дослідженню мови творів Г. Квітки-Основ'яненка, особливостям її фонетичної, морфологічної, лексичної, фразеологічної організації присвячені роботи І. Бородій, О. Левченко, О. Олексенко, О. Ходоковської, А. Ярещенка та ін. Вагомим внеском у вивченні лексичного рівня прозового доробку митця став Словник мови творів Г. Ф. Квітки-Основ'яненка в трьох томах, виданий за редакцією М. А. Жовтобрюха. Проте поза увагою науковців перебуває етноментальна характеристика використаних у першій українській повісті мовних одиниць.

Мовна палітра повісті вражає багатобарвністю лексичного складу. Перш за все привертає увагу наявність емоційно-оцінних демінутивних форм. Йдеться про зменшувально-пестливі суфіксальні утворення в українській мові, демінутиви (від латинського *deminutivum* — зменшувальне слово) — похідні іменники та прикметники, що спочатку виражали значення об'єктивної зменшеності предметів, істот та явищ, а з часом стали передавати ще й значення суб'єктивної оцінки, напр.: *подруженьки* (1: 63), *очиці* (1: 63), *жилочка* (1: 59), *ясенок* (1: 61), *молоденька* (1: 63), *рум'янька* (1: 112), *веселенькі* (1: 54).

Характерною особливістю є те, що серед демінутивних утворень трапляються також дієслова, прислівники, займенники, числівники, які першочергово мають високий ступінь узагальненості абстрактних значень, тому їм не повинна бути властива здрібніло-пестлива суфіксація. Проте фактичний матеріал засвідчує, що вони вживані в народно-розмовній мові та діалектах, звідки й потрапляють у мову художньої літератури, напр.: *нічогісінко* (1: 53), *довгенько* (1: 113), *теперечки* (1: 114), *тутечки* (1: 69), *укупочі* (1: 66), *підбігцем* (1: 106), *небагацько* (1: 70), *разків двадцять* (1: 52).

Демінутиви як формальні показники експресивності, що слугують для вияву емотивних оцінок, найтонших людських почуттів, передаючи інформацію про пізнавально-оцінне ставлення до фактів дійсності, визнано багатьма науковцями (Н. Бабич, К. Городенська, І. Ковалик, В. Товстенко, В. Чабаненко, О. Шевчук та ін.) При цьому характер емоційної інформації демінутивів є принципово позитивним. Така позитивна суб'єктивна оцінка реалій дійсності знаходить виявлення в почуттях схвалення, прихильності, симпатії, захоплення, ніжності. Наявність демінутивних форм в українській мові пов'язують не тільки з лінгвістичними особливостями мови, а й особливостями національно-психологічного складу її носіїв.

Демінутивність як специфічне мовне явище демонструє втілення в мові такої невід'ємної риси українського психотипу, як емоційність. На переважанні чуттєвого, сенсорного начала у свідомості українця наголошували М. Костомаров, О. Кульчицький, В. Липинський, Є. Онацький. Про унікальну традицію способу мислення, а саме кордоцентризм, або «філософію серця» зазначали Г. Сковорода, П. Юркевич. Чуйність, вразливість, щирість українців тісно пов'язані з естетичною домінантою світосприйняття. Естетизм українців, їхнє почуття прекрасного, потяг до всього гармонійного виховані самою природою, умотивовані кліматично-географічними факторами існування. Усесвіт для українця — найближче, естетично привабливе довкілля, яке відображає його власну емоційність. За влучним спостереженням М. Костомарова, «українська поезія не розлучається з природою: природа оживляє її, поділяє з нею радість й журбу людської душі; трави, дерева, птаство, звірята, світища неба, ранок і вечір, весна і сніг — усе дише, думає, відчуває разом із людиною, все відгукується до неї чарівничим голосом, голосом то співчуття, то надії, то присуду» [6: 23]. Мальовничі пейзажі України, її живописна природа пробуджують поетичне натхнення і ваблять уяву митця: *Соловейко стих біля своєї самочки, щоб виспалась хорошенько, не жахаючись; вітерець заснув, і гілочки по садках, дримаючи, ледве-ледве колишуться; тільки ї чути, що через греблю по лотоках водиця цідиться і мов хтось нищечком казку каже, що так і дримається, а то усюди тихесенько... А ось — недовго: зірочка покотилась... далі друга... третя — і поховались у синьому небі, мов у море канули; а прощаючись з землею, трошки сплакнули... от від їх слізеньок пала роса на землю. Канула її крапелька, зашелестіла у аері — і прокинувся вітерець та й поколихав тихенько гілочки по садкам та по ліскам... От і попрокидались птичі самочки, лупнули очима, зацмокали носиками... тут зараз їх самчики [...] попрокурувались [...] (1: 66–67).*

Демінутивізацією позначені й описи людської зовнішності у творі, передусім зображення краси головної героїні відповідно до народних уявлень про ідеал дівочої вроди. Багатство народно-поетичних пестливих форм підкреслює особливу ліричність, чутливість, прихильність та захоплення, що межують з іконопоклонінням. Ось як змальовує письменник портрет Марусі: *...прямесенька, як стрілочка, чорнявенька, очиці, як тернові ягідки, бровоньки, як на шнурочку, личком червона [...] носочок так собі прямєнький з горбочком, а губоньки як цвіточку розцвітають, і меж ними зубоньки, неначе жарнівки, як одна, на ниточці нанизані [...] та й шия білесенька-білесенька, от якби з крейди чепурненько вистругана [...] (1: 52).*

Зовнішність Марусі повністю відповідає уявленням українського народу про вроду, однак на цьому не закінчується її привабливість. Досить пильну увагу акцентовано й на вбранні української дівчини. Причому, лексеми на позначення певних елементів одягу та прикрас теж постають у вигляді зменшено-оцінних форм, що додає їм ознак поетичності, ніжності, естетичної привабливості: *сорочка на ній біленька, тоненька; хусточка у пояса [...] вимережована й з китичками; панчішки сині, суконні і червоні черевички; у кольці зверху камінець червоненький; пов'язала які були луччі скиндячки (1: 53).* Народний одяг є частиною душі людей, він відображає широкий спектр духовних традицій народу, його світоглядних уявлень та норм обрядової поведінки. З давніх часів одяг задовольняє не лише матеріальні потреби людини, а й духовні, виконуючи необхідні внутрішні, соціальні і церемоніальні функції. Її високий естетичний рівень, емоційна насиченість відбиває світогляд і психологію українського народу.

Схвальної емоційної оцінки набувають і моральні якості героїні. Опоетизуючи красу внутрішнього світу ідеальної української дівчини, митець вдається

до вище згаданого лексико-морфологічного прийому, що надає емоційно-притягальної сили мовному зображенню дівочої вдачі. Однією із найбільших чеснот молодой українки завжди вважалась скромність: *А щоб який парубок та посмів би її зайняти? [...] Вона тільки подивиться на нього [...] буцім і жалібно, і сердитенько; і очиці опустила у землю, а рученятами усе хусточку крутила [...] і словця не сказала* (1: 53). Обов'язковою схвальною оцінкою набувала працьовитість дівчини: *до роботи проворненька* (1: 106). В українській сім'ї плакалася повага до матері й батька, заснована на заповідях Святого Писання, про що красномовно засвідчують використані в повісті апелювати-гоноративи, наскрізь пронизані шанобою, любов'ю та ніжністю до батьків з боку героїні: *матінко моя ріднесенька!* (1: 84); *матіночко моя ріднесенька!* (1: 86); *утінко моя, перепілочко, голубочко!* (1: 84); *таточку* (1: 91); *таточку, мій сизий голубочку!* (1: 86); *панотченьку* (1: 86); *таточку, батечку, і ти, матінко ріднесенька!*; *батеньку, матінко, мої ріднесенькі!* (1: 112); *таточку, голубчику, соколику, лебедю!* (1: 84); *батіночку рідненький, матіночко моя, голубочко!* (1: 108)

Емоційно-чуттєві українці здатні щиро і по-справжньому кохати. Кохання від серця — це така українська традиція, яку спостерігаємо і в історії, і в щоденному житті, яка попри нинішню небачену прагматизацію не втрачає здатності до виживання. Визначальним критерієм українського сімейного щастя і далі залишається любов. Демінутивізація вживаних письменником апелювативів, використання гіпокористичних форм (зменшено-пестливих дериватів власних імен) надає особливо ліричного звучання діалогам закоханих, дозволяє читачеві відчутти себе невимушеним спостерігачем прояву найпотаємніших почуттів героїв. Уся щирість, чуттєвість, відданість ніби зібрані в одному звертанні: *Василечку, голубчику, соколику мій!* (1: 72); *мій сизий голубоньку!* (1: 73); *мій соколику милий!* (1: 75); *мій лебедю!* (1: 74); *Василечку, мій козаченьку!* (1: 77); *Марусенько, моя лебідочко, зірочко моя, рибочко, перепілочко!* (1: 72); *моя кришечко* (1: 74); *моя паняночко* (1: 77); *моє серденько* (1: 76).

Окрім наведених прикладів демінутивізації, до мовної тканини повісті залучено емотивно-пестливі деривати на позначення окремих деталей зображуваної любовної картини, що ілюструє своєрідне емоційно-оцінне відношення мовця до денотатів, демонструючи вияв сентиментальності мовного носія: *Маруся себе не тямила від радощів. Василь прийде, то вона вже знайде місечко, де з ним обо всім тихенько переговорить і намілується [...]* (1: 81–82). Відповідно до канонів народної моралі закохані проявляють скромність та обережність, оберігаючи свої почуття від стороннього ока. Ось як зворушливо це описує письменник: *Зараз і розрізнилися, неначе і не вони: Василь став, буцім мала дитина, пісочком пересипатись, а Маруся тут же знайшла черепочки та давай у креймахи грати, а самі і не зирнутья меж собою* (1: 74). Та й філософське висновування щодо однієї із значущих людських цінностей не позбавлене ознак сентиментальності: *коли будеш укуці з тим, кого любиш, то день так швидко пробіжить, як часиночка* (1: 76).

Емоційна домінанта української душі знаходить своє втілення й у співчутті до ближнього, що корелює з дотримуваними народом християнськими моральними цінностями. Ілюстративним підтвердженням цьому є використані в повісті емоційно-пестливі утворення з конотативним значенням емпатії: *от зберуться діти на вулицю грати та будуть про меж ними шалісливі [...] а меж ними буде дитина плохенька, смирна, покірна і що усяк її може зобідити* (1: 50).

Ще одну ментально-характерологічну рису українського психотипу, індивідуалізм, про що зазначали М. Грушевський, М. Костомаров, І. Мірчук, В. Янів, засвідчують приклади демінутивів із напаруванням значення інтимізації щодо

об'єктів господарської діяльності. Вони виражають прихильність мовця до всього «свого», потрібного, корисного: *що є у нас, хоч скотинка, хоч хлібець на току, худобонька, у скриньці* (1: 49); *був собі заможненький: було і воликів пар з п'ять, була й шкапа, були й батраки* (1: 51).

Хазяйновиті та працюючі українці завжди прагнули спокійного комфортно-го життя на власному терені, що й лягло в основу розвитку індивідуалізму. Цю ментальну особливість вважають своєрідною іманентною настановою українського духу, про що в різні часи зазначали М. Грушевський, М. Костомаров, І. Мірчук, В. Янів. Турботливість «господаря» відчувається в особливо чуттєвому зображенні побутових дрібниць, буденних домашніх справ через використання відповідних демінутивів, зокрема побутовізмів: *Маруся [...] мерцій вхопила глечичок та й каже: — Піду ж я, мамо, назбираю вам суниць; там таких багацько було, і наші дівчата горщечками так і носять* (1: 76); *напала на рижики [...] назбирала їх повнісіньке відро* (1: 106).

Домовитість українського господаря виявляється також в емоційно-шанобливому ставленні до національних страв. Доказом цього є виявлені у тексті демінутиви-глутоніми — лексичні одиниці харчової картини світу: *борщик з живою рибкою* (1: 81); *солоня тараня з пшеничними галушечками* (1: 81); *квасок* (1: 118); *положила туди яечок* (1: 92); *понесла [...] баранця печеного* (1: 92). Демінутивний арсенал досліджуваного мовного простору фіксує також позитивну кваліфікацію самого процесу споживання їжі як одного із проявів комфортного непотурбованого життя: *пообідали гарненько* (1: 81). Українська кухня є частиною нашої культури, нашої історії. Вона багата на традиції, вирізняється розмаїттям страв та їх високими смаковими й поживними якостями. Серед факторів, що сприяють її стабільності, можна виділити направлення господарчої діяльності людей, пов'язане з особливостями географічних умов, а саме землеробський спосіб життя українців.

Почуттям особливого благоговійного трепету позначені демінутиви, виокремлені серед мовного пласту релігійного спрямування, як-от: *У Бога усе готово, його свята воленька!* (1: 111); *От так і небесний наш Отець з нами робить: бережить нас від усякої біди і береть нас прями́нінько до себе, де є таке добро...* (1: 50). Будучи неодмінним складником української національної свідомості, християнська релігія визначає й моделює систему християнської моралі, яка у свою чергу керує системою моралі загальнолюдської. Відтак кращими духовними цінностями українців завжди були ті, що корелюють із триєдністю християнських цінностей істини, добра, краси. Це вже вище згадувані любов до ближнього, шанування батьків, взаємоповага, щирість, вірність, відданість, скромність. І досі релігійна віра сприймається українцями як головний регулятор сучасних моральних та етичних цінностей.

Характеризуючи релігійність як специфічну рису української ментальності, М. Костомаров писав: «Український народ — глибоко релігійний народ у якнайширшому розумінні цього слова. Чи так, чи інакше склалися обставини його життя, чи таке, чи інше було його виховання, він берегтиме в собі релігійні основи доти, доки існуватиме сума головних ознак, що становлять його народність: це неминуче виходить із його поетичного настрою, яким відрізняється його духовний склад» [6: 26]. Релігійність українців виявляється не тільки на рівні світогляду та психології, а й у культурно-обрядовій сфері взаємодії людини з навколишнім світом. Так, підсилено сакрального значення набуває слово, що є номінацією найголовнішого християнського свята — Великодня. Підкресленню такого

емоційно-експресивного відтінку значення сприяє відповідна деривація: *Приходь, Василю, коли хоч, до нас завтра обідати; неділенька свята, іще наговоримось* (1: 80).

У фактичному матеріалі зафіксована особлива група емоційно-чуттєвих демінутивів, значення пестливості в яких конкурує із потенційно закладеною в їх семантиці негативною конотацією, на зразок: *Ох, мені лишенько тяжке!* (1: 65); *Ох, бідонька моя!.. Ох, горечко моє!..* (1: 66); *Ох, горечко мені тяжке!..* (1: 66); *Ох, лишечко!* (1: 108); *Ох, доленько моя лихая!..* (1: 62). Подібні мовленнєві акції тужіння експлікують концептуальне для українців поняття *лихо/біда* як непобориму злу світову силу, сприйняття й усвідомлення якої сягає ще часів східнослов'янської міфології. До того ж історичні геополітичні обставини існування українського етносу протягом століть, пов'язані із постійною загрозою винищення, спричинили відповідну реакцію української психіки, її «екзистенціально-межовий стан» [12: 12]. У свідомості більшості українців виникли страждальницькі установки світосприйняття, розуміння неподоланності нещастя, несправедливості.

Аналіз лексичної складової повісті Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Маруся» дозволяє висновувати про виявлений взаємозв'язок ментального простору українського народу із особливостями використання демінутивних форм вираження думок і почуттів українців. Явище чималої продуктивності зменшувально-пестливих суфіксальних дериватів цілком відповідає особливостям українського психотипу. «Немає потреби доводити, що ці суфікси відповідають певним струнам української душі, бо як би такі словотвірні елементи могли без цього виникнути в мові і вживатися в мовленні?» — так схарактеризував демінутивні суфікси Я. Радевич-Винницький, із думкою якого не можна не погодитись [9: 216].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бабич Н.* Українська експресивна лексика : семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти : монографія / Н. Бабич. — Ніжин : ТОВ Вид-во «Аспект-Поліграф», 2005. — 552 с.
2. *Бабій М.* Індивідуальні вияви релігійності українця [Електронний ресурс] / М. Бабій. — Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15982/07-Kulagina.pdf?sequence=1>
3. *Духовні цінності українського народу* / [ред. В. І. Кононенко]. — Івано-Франківськ : Плай. — 1999. — 294 с.
4. *Левченко О.* Національно-культурна специфіка фразеологічних символів (на матеріалі творів Г. Квітки-Основ'яненка) [Електронний ресурс] / Олена Левченко. — Режим доступу : <http://levchenko.eu/uk/2012-05-30-16-47-18/8-dorobek/34-2013-04-05-13-12-36.html?showall=&start=1>.
5. *Махній М.* Етноеволюція : наук.-пізнавальні нариси [Електронний ресурс] / Микола Махній. — Режим доступу : <http://makhniy.blox.ua/2009/10/Ukrayinskij-mentalitet.html>
6. *Костомаров М.* Дві руські народності [Електронний ресурс] / Микола Костомаров. — Режим доступу : <http://169129.ukrlit.web.hosting-test.net/katalog/k/kostomarov-mikola/1656-mikola-kostomarov-dvi-ruski-narodnosti?start=25>.
7. *Олексенко О. А., Микитюк М. В.* Деякі семантико-граматичні особливості вияву міри якості в мові творів Г. Ф. Квітки-Основ'яненка / О. А. Олексенко, М. В. Микитюк // Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць / [за ред. проф. Л. А. Лисиченко]. — Х., 2003. — Вип. 11. — Частина II. — С. 6–10.
8. *Павленко Л.* Стилiстичнi функцiї засобiв словотвору в українській мові [Електронний ресурс] / Лариса Павленко. — Режим доступу : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/883/1/slovotvir.pdf>.

9. *Радевич-Винницький Я.* Україна : від мови до нації / Ярослав Радевич-Винницький. — Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1997. — 360 с.
10. *Ткаченко О. Б.* Мова і національна ментальність (Спроба сучасного синтезу) / Орест Ткаченко. — К. : Грамота, 2006. — 240 с.
11. *Словник мови творів Г. Ф. Квітки-Основ'яненка* : в 3-х т. / [ред. М. А. Жовтобрюх]. — Х., 1978. — 1979. — Т. 1–3.
12. *Храмова В.* До проблеми української ментальності / Вікторія Храмова // Українська душа. — К. : Фенікс, 1992. — С. 3–35.
13. *Янів В.* Нариси до історії української етнопсихології [Текст] : методичний матеріал / В. Янів. — Мюнхен, 1993. — 217 с.
14. *Яреценко А. П.* «...Я на сторожі коло них поставлю слово...» / А. П. Яреценко // Лінгвістичні дослідження : Збірник наукових праць / [за ред. проф. Л. А. Лисиченко]. — Х., 2003. — Вип.: 11. — Частина II. — С. 10–14.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Квітка-Основ'яненко Г. Ф.* Маруся : повісті та оповідання, драматичні твори / Г. Ф. Квітка-Основ'яненко; передм., прим. та комент. Л. В. Ушкалова. — Х. : Фоліо, 2013. — 602 с.